

TÜRKİYE'DE TEMSİLİ DEMOKRASİ-KATILMA İLİŞKİSİ ve 'SEÇMEN' BİREY PROFİLİ

Aykut ACAR*

ÖZET

Demokratik olabilmenin ve Demokrasiyi yaşatabilmenin araçlarından biri katılım dır. Katılma boyutunda ise toplumu oluşturan bireylerin, devlet yönetimine katılma yahut yöneticileri seçme ve denetleyebilme hususundaki inisiyatif derecesi, bir başka ifadeyle siyasal kültür ve siyasal bilinç düzeylerinin son derece önem arz ettiği bir gerçektir. Demokrasinin dillere yerleşmesi ve sıkça telaffuz edilegelir olması, acaba hakikaten onun layıkıyla yaşatılabilmesi kaygısından mı ileri gelmektedir? Netice itibariyle, birey kimliğine bürünebilmenin; sorumluluk bilincine ulaşabilmenin ve sıkı bir eğitim ve alt yapıyla desteklenmiş, muhakeme kabiliyeti yüksek bireyler olabilmenin gerçek Demokrasiyi Devlet sistemine oturtmak hususunda önemli bir adım olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

I. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası' nın 2.maddesinde 'Türkiye Cumhuriyeti; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.'¹ ifadesi yer almaktadır. Bu ifade

* Arş.Gör.Aykut ACAR, Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Karşı Yönetim Bölümü.

¹ T.C. 1982 Anayasası, md. 2.

ile, Cumhuriyetin Demokratik devlet niteliği belirtilmektedir. Demokratik Devlet kavramının gerisinde de, Demokrasi idealini yaşayan, bu idealin gereklerini yerine getirmeye çalışan bir anlayış, bir rejim yatmaktadır. Peki, Demokrasi idealine ulaşabilme azim ve kararlılığı içinde olmakla, uygulamada hakikaten Demokrasiyi oturtma ve yaşatma çabaları hususundaki samimiyetin derecesi ne düzeyde?

Demokratik rejimlerin Demokrasiyi ne derece yaşatabildikleri tartışması bir tarafa, özünde **Halk İktidarı** ilkesini taşıyan bu mukaddes (!) rejimini ruhunu teşkil eden 'Halk' ın, yani vatandaşın, artık 'Birer Seçilmiş Elit Poliarşisi' olarak nitelenen çağdaş demokrasiler içerisindeki etkinlikleri, bir bakıma fonksiyonları, günümüz Demokrasi sorgulamasının odağını oluşturmaktadır. Zira bütün rejimlerde – rejimin adı ne olursa olsun – siyasi iktidarın muhakkak bir azınlığın, tabiri caizse bir siyasi elit tabakasının elinde bulunduğu görülmektedir. Demokratik, Otoriter ya da Totaliter olsun, bütün rejimlerde bu gerçeği görebilmekteyiz. Ancak, bu bağlamda Demokrasiyi diğerlerinden ayıran nüans; Demokrasinin 'Egemenliğin' tek meşru kaynağını ve sahibini 'Millet' te aramasından ileri gelir. Pek tabi, oy kullanma erkine sahip olamayan bir soyut varlık olan Millet, onu oluşturan bireylerin iradelerinin bir toplamı olduğundan ki 'Egemenliğin meşru kaynağı ve sahibi halktır.'²

Nedir Demokrasi? En kısa tabiriyle 'Halkın İktidarı' demek. Yunanca Demos (Halk) ve Kratos (İktidar) sözcüklerinden oluşan Demokrasi halkın iktidarı anlamına geliyor. Eski Yunanlılar çağdaşları doğu despotluklarına karşı kendi yönetimlerine bu adı vermişler. Onlara göre Demokrasi olabilmesi için kanunların herkes için aynı olması (İsonomia), site işlerine katılmada ve siyasal iktidara katılmada eşitlik (İsogoria ve İsokratia) olması gerekir.³

Demokrasiyi, halkın halk tarafından yönetilmesi şeklindeki coşkunluk uyanıran ve hitabette işe yarayan tanımlamanın dışına çekmeliyiz. Zira, bir halkın kendi kendini yönettiği hiçbir zaman görülememiştir, görülmeyecektir de. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bütün hükümetler aslında oligarşik yapıdadır; bu da zorunlu olarak az sayıda kişinin çokluğa hakimiyetini içerir. Rousseau, bir cümlesinde bunu çok güzel ifade ediyor: 'Kelimenin tam anlamıyla gerçek Demokrasi hiçbir zaman mevcut olmamıştır ve olmayacaktır da. Çoğunluğun yönetmesi ve azınlığın yönetilmesi, doğal düzene aykırıdır.'⁴

Demek oluyor ki, Demokrasiyi klasik 'Halk İktidarı' anlamında hayat bulan fanteziden sıyrıp, onun daha gerçekçi bir tanımını yapmak gerekiyor. Gerçek Demokrasi, başka bir şeydir; daha mütevazı fakat daha gerçekçi bir şey. Bu, herşeyden önce, ihtilal sonrası Fransa'sının 1793 Kurucu Meclisi' nde denildiği gibi 'halk için ve halkın her kesimi için özgürlük' olarak tanımlanabilir.⁵ Bir başka basit ve gerçekçi tanımda ise Demokrasi 'yöneticilerin dürüst ve serbest seçimler yoluyla, yönetilenler tarafından seçildiği rejim' olarak ifade ediliyor.⁶ Bütün bu tanımlardan sonra Demokratik

² Saim SEZEN, *Seçim ve Demokrasi*, 1 Baskı, Gündoğan. Yay., No: 88, Ankara, Ekim 1994, s. 36.

³ SEZEN, s. 36.

⁴ Maurice DUVERGER, *Siyasal Partiler*, (Çev: Ergun ÖZBUDUN). 4. Basım. Bilgi Yay. No: 10. Ankara, Ekim 1993, s.538

⁵ DUVERGER, s. 539.

⁶ SEZEN, s. 37.

Rejimi matematiksel bir ifadeye dökmek mümkün olmaktadır. Demokrasi = Yönetenlerin halka dayanan meşruluğu ve halk karşısındaki sorumluluğu + Yönetilenlerin yöneticileri seçme, denetleme ve devlet yönetiminde görev alabilmeleri erki + Hukukla düzenlenmiş çevre + Haklar ve Özgürlükler. Böylece Demokrasinin modern rejimler içerisinde (uygulamada zamana ve mekana göre oluşabilen farklılıklar bir tarafa) en iyisi olduğu sonucuna ulaşıyoruz. Ünlü düşünür Aristo, her ne kadar demokrasiyi büyük bir Çoğunluk Tiranisi olarak çıkırtkanların ve demagogların at koşturduğu rejim olarak görse de, insanların demokrasi hususundaki heyecanları ve ilgileri devam etmekte⁷.

Aslında hiçbir devlet sistemi iyi veya kötü değildir. Devlet sistemleri iyi veya kötü olsaydı, bazı sistemler ebediyen yaşarlar, bazıları yaşamak imkanı bulamazlardı. Ancak Demokrasinin pek çok milletin mutluluk kaynağı olduğunu görüyoruz⁸ Bu cümleden hareketle, günümüzde insan haysiyetine yakışan idare şeklinin demokrasi olduğu sonucuna varabiliriz. Bununla birlikte 'sağlıklı' Demokrasinin bir takım şartları vardır: Tabuların hakim olduğu, bazı düşüncelerin resmi görüş haline geldiği toplumlarda demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Böyle ortamlarda kurulan demokratik rejimler, sahneye konmuş oyunlar gibidir, her şey suflörlerine bağlıdır.

Kamuoyu açık hale getirilmeli, her fikir tartışılmalıdır. Zararlıyı, kötüyü ayıklamak, kamuoyunun hakkıdır. Bir sınıf, iktidar veya zümre, kendisini kamuoyunun yerine koyup doğruyu yanlış belirleyemez.

Demokratik rejimde güven hakim olmalıdır. İnsanlar kendilerini huzur ve güven içerisinde, emin hissetmelidirler.

Demokratik rejimde iktidarın halktan kopmaması, her hangi bir menfaat grubunun oyuncağı olmaması hususu büyük önem arz eder. Bu rejimin sağlıklı olması, menfaat gruplarının üzerine değil halkın vicdanına oturmasıyla mümkün olur.

Demokratik rejimin, mekanizmanın işleyebilme şartının büyük oranda, hatta tamamiyle bu rejimin halk olgusuna dayanmasına bağlı olduğunu görüyoruz. Modern çağ Avrupa siyasal düşünürlerinin ve tarih felsefecilerinin pek sevdikleri bir evrim genellemesi vardır: Eski doğu toplumlarında yalnızca bir kişi özgürdür (despot); Eski Yunan'da yalnızca bazıları özgürdür (köleler dışındaki halk); Modern Batı'da herkes özgürdür (yurttaşlar). Demokratik düzenin hareket noktası da bireydir. Zaten bireyin toplum karşısındaki hakları ve özgürlüğü (mutlak bir hak ve özgürlük değil, sınırlı bir hak ve özgürlük) rejimin çerçevesini çizer.

Demokratik rejim içerisinde bireyin sahip olduğu (ya da olması gereken) hakların en belirginini, zaten rejimin etimolojisinde de anlamını ve ruhunu barındıran devlet yönetimine katılma hakkıdır. Bu, diğer bir ifadeyle bireyin 'Siyasal Katılma' hakkı olarak da anlaşılabilir ve ifade edilebilir. Bu çalışmada, Demokratik bir rejimde 'Siyasal Katılma'nın anlamı, mahiyeti, rejimin sağlıklı işleyebilmesi bakımından 'Katılma'nın önemi üzerinde durulacak, Türkiye'de insanların siyasal bilinçlenme düzeyi ve bu düzeyin siyasal katılmaya etkisi hususunda kişisel bir değerlendirme

⁷ İlhan AKIN, *Kamu Hukuku*, 6 Baskı, Beta Yay. No: 253, İstanbul. Ekim 1990, s.18.

⁸ Mehmet NİYZAĞI, *Türk Devlet Felsefesi*, 1. Baskı, Ötügen Yay. No:260, İstanbul. 1995, s. 257.

ortaya konacak ve nihayet Demokrasinin olgunlaşmasında bireyin üzerine düşen görev tartışılarak sonuca gidilecektir.

Klasik iktisatçılar insanı Ekonomik İnsan (Homo Economicus) olarak tanımlarlar, zira insan yaşamını devam ettirebilmek için daima en iyiyi, en doğruyu seçecek, en faydalıya yönelecektir. Bu tür kaygılar içerisinde olan, yani en ucuzu, en iyiyi bulmaya çalışan insan, niçin aynı zaman en doğruyu, en güvenliyi, en adaletliyi, en insafliyi seçmesin? İşte bu da bizi 'İnsan, doğası gereği siyasal bir hayvandır' diyen Aristo'nun birey için çizdiği 'siyasi kimlik' gerçeğine götürüyor.⁹ Demek ki yalnızca ekonomik insan yok, fakat Siyasal Hayvan hüviyetindeki insan da var (Zoon Politikon). Ancak 'siyasal insan'ın teşekkülü de, bireylerin belirli bir kültür ve alt yapıya sahip olmalarıyla mümkündür. Siyasal insan, duyarlı insandır. Bir toplumu oluşturan bireylerin belirli bir bilgi birikimine ve eğitim seviyesine sahip olmaları gerekir. Bireyler, çevrelerinde cereyan eden hadiseleri idrak etme, yorumlama ve çözümlene yeteneğine sahip olmalıdırlar ki, tek düzelik yıkılsın, yerel siyasi gelenekler ortadan kalsın ve kişiler hayatın her alanına ve her probleminde kafa yorabilsinler.¹⁰

1. DEVLET, BİREY VE SİYASET

Birden fazla insanın bir araya geldiği yerde bir düzen ihtiyacı doğar. Bu, hayatın başlangıcından beri böyle olmuştur. Düzenin kurallarını ise kuvvetli olan koymuştur. Sadece insan topluluklarında değil, bütün mahluklarda bu böyle olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.¹¹

Zaman içerisinde toplumlar geliştikçe ve genişledikçe düzenin kuralları şekillenmeye ve yayılmaya başlamış, bunları uygulayacak kurumlar oluşmuştur. Neticede devlet düzenine gelinmiştir.¹² Devletin ortaya çıkışı, yönetim olgusunun ve bir düzen içerisinde yaşama ihtiyacından ileri gelmektedir. Zira insan sosyal bir varlıktır. Başkalarıyla birlikte yaşamaya ve onlarla mal, hizmet, bilgi ve benzeri konularda karşılıklı ilişkiler içinde olmaya muhtaçtır. İnsanlar arasındaki iktisadi, idari, siyasal ve sosyal ilişkiler; sosyal, idari ve siyasi düzeni meydana getirmektedir, ki bu düzenin merkezinde şüphesiz Devlet yer almaktadır.¹³

Batı dillerindeki etat, state, staat gibi kelimelerin manası, Latince 'durmak, yerleşmek, ikamet etmek' manalarındaki status'dan gelmekte ve Devlet'i ifade etmektedir. Oysa bizim dilimizde Devlet 'hareket ettirmek, döndürmek, dolaştırmak, işleri çekip çevirmektir.' Latinler yerleşik olmayan topluluklara, Müslümanlar da işlerini çekip çevirmeyen bir mekanizmaya Devlet denmeyeceğini ifade etmektedirler.¹⁴

Devletin ülke, insan topluluğu, iktidar hukuki ve siyasal düzen üzerine oturmuş bir kurum olduğunu söyleyebiliriz. Bu unsurları birleştirdiğimizde ortaya Dev-

⁹ S.M. LIPSET; *Siyasal İnsan*, (Çev: Mete TUNÇAY), V Yayınları . Ankara , 1986, s. IX.

¹⁰ Aykut ACAR, 'Devletin Ekonomi Politikasında Bir Tezahür: Popülizme Kayma, Etkileri ve Bir Değerlendirme' (Yayınlanmamış çalışma), Kütahya, 1998, s. 10.

¹¹ Kamran İNAN *Devlet İdaresi*, Ötüken Yay. No: 252, İstanbul , Kasım 1993, s.11.

¹² İNAN, s. 11.

¹³ Bilal ERYILMAZ, *Kamu Yönetimi*, Genişletilmiş 3. Baskı , Erkam Matbaacılık, 1997, s. 1.

¹⁴ NİYZALI, s.23.

let tanımı çıkacaktır. 'Devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal bir kuruluştur.'¹⁵ Bu en büyük siyasal kuruluş, bireyler arasındaki ilişkileri düzenler ve bu ilişkilerin saptanmış kurallara uygun olarak yürümesini sağlar. Aynı zamanda Devlet anlaşmazlıkları çözümler, kamusal mal ve hizmet üretir, bu yönle-riyle en üst egemen meşru gücü temsil eder.¹⁶

Büyüklüğü ne olursa olsun bütün devletlerde yukarıda ifade edilen ülke, insan, iktidar ve ortak yasalar unsurlarını görmek mümkündür. Ülke, yani toprak parçası ancak ona can ve dinamizm veren insan topluluğu ile mana kazanır, ki bu topluluğa millet adı verilmektedir.¹⁷ Sacayağının bir üçüncü unsuru iktidar, yani yönetenlerdir ki onlar da saptanmış genel ve soyut kurallara, başka bir ifadeyle hukuk düzenine bağlı kalmak zorundadırlar.

Yöneten ve yönetilen ayrımı, aynı zamanda Devlet – Birey ayrımıdır. Devlet, asli görev olan ülke idaresini yani yürütmeyi hükümetler vasıtasıyla gerçekleştirir. Devletin siyasal teşkilatı, başta hükümet olmak üzere, devlet teşkilatına dahil olan kamu kurum ve kuruluşlarıyla, bunların görevli personelinden oluşur.¹⁸ Aslında Devlet gözle görülen elle tutulan bir varlık değildir. Devlet, bireyler onu düşündükleri için vardır. Nitekim bireyler bir şefe, bir derebeyine, bir hükümdara değil, onların fizik varlıklarının üstünde ve ötesinde adına Devlet denilen sürekli ve soyut bir varlığa itaat etmek istemişlerdir.¹⁹ Ancak, Devlet düzenini kuranlar, Devlet otoritesini kullananlar, Devletin kanunlarını yapanlar yine insanlardır. Böylece fizik ötesi bir güç, bir ideal, bir sembol olan Devletin de, aslında insandan soyutlanamayacağı gerçeğine varılır. Zira, Devlet mekanizmasını işletenler, çarkı döndürenler, kuralları koyanlar da, yine halkın arasından gelmiş kişilerdir. Toplumu oluşturan diğer bireylerden farkları, onların artık 'yöneten' kimliği taşımalarıdır. Bu bakımdan yukarıda ifade edilen Devlet-Birey ayrımı da aslında yöneten ile yönetilen ayrımıdır. Demokratik rejimlerde yönetenlerin kalıcılığından, sürekliliğinden ve hegemonyasından söz edilemez. Devlet, insan ömrünü aşan, zamanla da sınırlı olmayan bir kurumdur. Demokrasi, bir takım insanların ya da grupların ihtiraslarına meydan vermeyen bir 'halk egemenliği' rejimidir. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki menfaat ve hak mücadelesinde dengeyi kurabilen ya da kurabileceğine inanılan yegane sistem olarak görülen Demokraside, Devlet-Birey ayrımı, çok keskin sınırlarla ve çok kalın çizgilerle çizilmemiş olduğundandır ki, birey zaman zaman da olsa, ülke yönetiminin seyrini değiştirecek kararlar alabilme ve bunu uygulayabilme imkanına sahip olabilmekte, hatta kimi zaman ülke yönetimine bizzat katılabilmektedir. Yönetilen 'birey'in, yöneten üzerinde kontrol, denetim ve beğenmediğinde onu değiştirebilme hakkı da vardır. Tüm bunlar bireyin, Demokratik bir sistemde 'egemenliğin tek meşru kaynağı' olan halkın bir üyesi olması münasebetiyle sahip olduğu haklardır. Bireyin siyasi iktidarı belirleme, onu denetleme ve gerektiğinde değiştirebilme hususunda gösterdiği davranışlar bütünü, bizzat bireyin iktidar-da yer alması olgusuyla birlikte 'siyasal katılma' kavramıyla açıklanabilir.

¹⁵ Münci KAPANI, *Politika Bilimine Giriş*, 4. Baskı, Bilgi Yayınevi, No: 46, Ankara,1988, s.35.

¹⁶ ERYILMAZ, s.2.

¹⁷ Devlet konusunda daha fazla bilgi için bkz. *Devlet' in Kavram ve Kapsamı*, MGK Genel Sekreterliği, Yay. No:1 Ankara 1990.

¹⁸ MGK, s.15.

¹⁹ KAPANI, s. 36.

Bilindiği üzere siyaset, toplumda yaşayan insanlar arasında bir çatışma, bir mücadele ve kavgadır. Kavganın, çatışmanın sebebi ise bireylerin düşünce, menfaat ve eğilim farklılıklarıdır. İşte siyasetin temelini bu 'farklılıklar'dan doğan çatışma oluşturur. Çatışmanın asıl hedefinin iktidarı ele geçirerek, tabiri caizse onun nimetlerinden faydalanmak olduğu söylenebilir. Pek tabii, siyasetin sadece bu yönünü düşünmek, hadiselerle at gözlüğüyle bakmak gibidir. Zira, daha yumuşak manası itibarıyla siyaset, toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanların 'ortak iyiliğini' gerçekleştirme hususunda yapıla gelen faaliyetlerdir.²⁰

Aslına bakılırsa siyasetin ne sadece ilk, ne de sadece ikinci anlamını taşıdığı görülür. Siyaset bu iki ifadenin karışımıdır, hatta halk dilindeki iş bilirlik, kurnazlık, manevra kabiliyeti gibi karşılıkları da eklendiğinde, kavram daha da zenginleşmiş olur.²¹ Ancak siyaset denilince, kısaca devlete ait işleri veya Devlet yönetimini anlayabiliriz.²² Demokratik rejimde Devlet-Birey ayrımının keskin olmaması sebebiyle bireyin siyaset aracılığıyla Devlete ait işlerde rol oynaması mümkün olabilmektedir. Bireyin rolü ise hangi nispette 'siyasallaşabildiğine' bağlıdır. Yani siyasal bilinç, siyasal kültür, ya da başka bir ifadeyle siyasal alt yapının belirleyici rol oynadığı siyasal insan kimliğine bürünebilmek, katılma olgusunda büyük önem arz etmektedir.

2. SİYASAL İNSAN VE SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA

Aristo, bilindiği gibi insanı siyasal hayvan olarak nitelemiştir. Aristo'nun, insanın sosyal ve siyasal yönüne işaret ettiği bu ifadenin anlamı şudur: İnsanlar tek başlarına değil, topluluk halinde yaşamayı severler. Birlikte iş yapmak, bir araya gelip konuşmak, görüşmek, tasada ve sevinçte ortak olmak insanlarda bulunan temel özelliklerdir.²³

Kişiliğin temel unsurları olup kendilerini sosyal ve siyasal alanda belli eden bir takım nitelikler vardır: Varlığını koruma, iyi yaşama ve güvenlik ihtiyacı, buna bağlı olarak korkudan, baskıdan, kuşkudan, tehditten, hastalıktan, işsizlikten ve fakirlikten uzak kalma isteği. İnsan ruhunun belirgin özelliklerinden birisi de iktidar duygusudur. İnsan, ya bazı amaçlara varmak için ya da sırf iktidar için iktidarı istemektedir. Birinci durumda iktidar bir amaç olmaktadır. İktidarı insanlar ya kendileri için, ya da toplum için isterler. İkinci isteğin ağırlık kazanması, insanı gerçek Devlet Adamlığı kimliğine büründürür.²⁴

İnsanları 'siyasal hayvan' yapan ve diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerinden birisi, eğitime olan büyük gereksinimleridir. Bir kuşaktan diğerine düzenli bir bilgi akımı olmazsa, insanların bireysel ve toplumsal yaşamı tam anlamıyla sekteye uğrayabilir.²⁵ Kişinin siyasal değer, inanç ve tutumları zaman içinde meydana gelmektedir. Kişi içinde yaşadığı siyasal kültürün içerdiği değer yargıları, anla-

²⁰ KAPANI, s. 17-18.

²¹ Bülent DAVER, *Siyaset Bilimine Giriş*, 5. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, s.4.

²² DAVER, s. 5.

²³ DAVER, s. 90.

²⁴ DAVER, s.97.

²⁵ Türker ALKAN, *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan Yay. No:89 13, Ankara, 1989, s.1.

yışlar, davranış kuralları çerçevesinde 'siyasal bir insan' olarak biçimlenmektedir.²⁶ Siyasal insan, siyasal kültüre, siyasal bilince, siyasal alt yapıya sahip insandır ve aynı zamanda hayatın her alanına ve her problemine kafa yoran insandır. En azından kavramın ideal tanımı bu olmalıdır.

Yukarıda ifade edilen kuşaklar arası bilgi akımı, toplumsallaşma adı verilen olguyu meydana getirir.²⁷ Birey, doğuştan sahip olmadığı siyasal değer yargılarını, inançlarını ve tutumlarını bir öğrenme süreci içinde zamanla geliştirmektedir. Kişinin toplumun bir parçası haline gelmesine genel anlamda 'toplumsallaşma' bu öğrenme sürecine ise siyasal toplumsallaşma denilmektedir. Bir başka ifadeyle toplumsallaşma, siyasal kültürün aktarılması ya da siyasal yaşamın yeniden üretilmesi olgu ve sürecidir.²⁸ Buna paralel olarak siyasal inanç, davranış ve değerlerin birey tarafından benimsenme süreci de siyasal toplumsallaşma olarak ifade edilebilir.²⁹

3. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMANIN ÇEVRESEL DİNAMİKLERİ

Siyasal Toplumsallaşma sürecinde birey, bir takım faktörlerin etkisi altındadır. Bireyin toplum içindeki yeri, topluma hakim olan ideoloji, demografik yapı (nüfus), kültür, siyasal kurumlar, din, birincil ve ikincil gruplar, kitle iletişim araçları gibi çevresel faktörler, bireyin siyasal kimliğinin teşekkülünde son derece önemlidir.³⁰

Belirli bir sınıfın, belirli bir çağda, özgür sayılabilecek toplumsal düşünce sistemi olan ideoloji, bilimsel gerçeklerin yanı sıra somut tarihsel-ekonomik yapının belirlediği değer yargılarını, önyargıları, toplumun doğru işleyişiyle ilgili kanıları da kapsar. Deneylerle test edilemeyen bu siyasi inanç sistemi, belirli bir olayda, bireyi belirli bir yönde düşünmeye sevk eden önemli bir etkidir.³¹

Nüfus hareketleri, nüfus yapısındaki değişmeler., nüfusun köy-kent biçiminde dağılmasının bir sonucu olarak bireyler arasındaki ilişkilerin sıklaşıp gevşemesi ve bireyin yetiştiği çevrenin bir ürünü olmasından dolayı sahip olduğu kültür de onun siyasal kimliğini etkiler. Kültür toplumsaldır ve toplumu oluşturan gruplar ile bizzat bireyler tarafından meydana getirilir ve paylaşılır. Öğrenilmiş, saklanmış ve başkalarına öğretilmiş alışkanlıkları ifade eden kültür, siyasal yaşam üzerinde etkilidir ve onu da yönlendirmektedir.³²

Yasal ortamı sağlayan anayasa ve diğer yasalar ile siyasal ortamı sağlayan siyasi kurumlar ve onların örgütü olan Devlet, siyasal iletişime sınırlar çizerler ve siyasal toplumsallaşmayı etkilerler. Bireyler 'siyasal' kimliğe bürünmelerinde, hem

²⁶ Arsev BEKTAŞ, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yay. No:101, İstanbul, 1996, s.69

²⁷ ALKAN, s. 1.

²⁸ BEKTAŞ, s. 69.

²⁹ ALKAN, s.5.

³⁰ BEKTAŞ, s. 75.

³¹ İ. Hakkı DÜĞER, *Stratejik Düşünce Analizi*, Kütahya,1998, s. 67.

³² DÜĞER, s.82.

düşüncelerinde, hem eylemlerinde dinin etkisiyle törelere sızmış belirli toplumsal yaptırımlar ve tabular tarafından da sınırlanmaktadır.³³

Bireyin 'siyasal' kimliğinin teşekkülünde birincil gruplar olarak ifade edilen aile ve arkadaşlık gruplarının etkisi de inkar edilemez. Siyasal toplumsallaşmada aile önemli bir yere sahiptir. Ancak deneysel çalışmalar, siyasal parti seçimi dışında ailenin özgül bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır, üstelik yıllar geçtikçe, ailenin, yaşı büyüyen birey üzerindeki etkisi azalmaktadır. O halde ailenin gücünün daha çok siyasi parti bağlarının aktarılmasında ön plana çıktığı görülmüyor. Arkadaşlık grupları ise daha sonraki yıllarda ailenin yerini almaktadır.³⁴ Okul, iş çevresi, siyasal partiler, bireyin siyasi kimliğini şekillendirmede daha ileriki aşamalarda devreye girmekte ve etkili olmaktadır. Ancak herhalde günümüzde birey üzerinde oldukça etkili yeni bir kuvvet ortaya çıkmıştır ki görsel, işitsel, yazılı iletişim araçlarını kapsayan ve kamuoyu oluşturmada önemli bir mevkiye oturan bu 'medya' kuvveti, dördüncü kuvvet tanımlamalarını neredeyse hak edecek durumdadır.

4. SİYASAL KATILMA

'Siyasal İnsan' olabilmenin ve 'Siyasal Toplusallaşma'nın hemen akabinde 'Siyasal Katılma' olgusu gündeme gelecektir. Siyasal Katılma; toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin çabaların bilfiil içinde bulunmaktır.³⁵ Bir bakıma bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır.³⁶

Siyasal Katılmanın boyutlarını şöyle sıralayabiliriz: Siyasal olayları izlemeyi ifade eden 'ilgili olma', siyasal olaylara 'önem verme', olaylar ve sorunlar hakkında 'bilgili olma' nihayet siyasal olaylara aktif olarak 'karışmayı' ifade eden eylem. Siyasal faaliyetlere katılma değişik düzeylerde kendini göstermektedir. Kimileri 'seyirci' faaliyetlerinde bulunurlar, yani iletişim araçları yoluyla siyasal olayları izlerler ve tartışır. Bir üst davranış tarzı 'açıkça vaziyet almak' tır. Gazetelerde ve dergilerde siyasi yazılar yazmak, radyo ve televizyonda program yapmak, mitinglerde konuşmak gibi. Nihayet, siyasal katılmanın en ileri kademesi doğrudan doğruya olayların içine karışarak aktif rol almaktır. Ancak, özellikle belirtmeliyiz ki, bu davranışlar normal demokratik katılım yollarıdır. Kurulu düzeni değiştirmek için yapılacak illegal davranışları siyasal katılma olarak nitelendirmek doğru değildir.³⁷

Bazı insanlar siyasal sistemi olduğu gibi kabul ederek davranışlarını sisteme göre ayarlarlar. Bazıları ise sistemi düzeltmek ya da değiştirmek için çaba harcarlar siyasal sistemle yakından ilgilenen ve ona faal olarak katılanlar aktif vatandaşlardır, sisteme az ilgi duyanlar ise pasif vatandaşları oluşturur. Nihayet, siyasal sistemle ve siyasal faaliyetlerle hiç ilgilenmeyen bir grup vatandaş vardır ki bunlar hareketsiz vatandaşlardır. Ancak, bu nadir grubun pek görülmediği insanların şu veya bu şekilde, az da olsa siyasal

³³ DÜĞER, s. 82.

³⁴ ALKAN, s. 81-83.

³⁵ SEZEN, s. 52.

³⁶ KAPANİ, s.130.

³⁷ KAPANİ, s.131-132.

hayata katıldıkları görülür.³⁸ Muhakeme kabiliyetindeki farklılıklar, sosyal statüden gelen etkiler, irsiyet vb. etkenler, bireylerin siyasal eyleminin yönünü çizerek onların liberal veya muhafazakar eğilimli olmalarını belirler.³⁹

Demokratik rejimde siyasal katılma, bir takım olanaklar çerçevesinde cereyan etmektedir. Siyasal katılma, öncelikle yasalarla, en başta da Anayasayla verilen siyasal haklarla birlikte hayat bulabilir. 1982 Anayasası'nda düzenlenen siyasal haklar: Vatanlaşlık, seçme ve seçilme, siyasal partilerde çalışma, kamu hizmetine girme, dilekçe haklarıdır. Siyasal katılma bakımından, bu hakların her birinin vazgeçilmez bir önemi vardır. Özellikle de seçme hakkı ile siyasal partilerde çalışma hakkı büyük önem arz etmektedir.⁴⁰ Siyasal katılmada geniş ölçüde bireyin sosyo-ekonomik statüsü ve cinsiyeti de etkilidir. Bu alanda erkekler kadınlara göre ileri durumdadırlar.⁴¹ Ancak siyasal tercihlerde kadın ve erkek birbirlerini etkileyebilmektedir (Evli kadınlar kimi zaman kocalarının tercihlerini benimserken,⁴² bazen de onların siyasal tercihlerini etkileyebilmektedir. Herhalde ikinci duruma daha az rastlanmaktadır.) Türkiye'de siyasal katılmada eşitsizlik meydana getiren en önemli etmenlerden biri de eğitimidir. Ülkemizde seçmen olabilmek için bir eğitim koşulu yoktur.⁴³ Buna karşılık seçilmenin ya da bir takım kamu görevlerinde yer almanın eğitim seviyesiyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Oy verme şeklinde tezahür eden en popüler siyasal katılma çeşidinde, insanların muhakeme kabiliyetlerine bakılmaksızın hepsine eşit oy hakkı tanınmıştır. Bu sebeple, okur-yazar nüfusun yüzde üçünden daha azı siyasal katılmada gerçekten etken bir rol oynama olanağına sahipken, geri kalan büyük çoğunluk eğitim yetersizliği nedeniyle hem oy kullanmada bir takım tesirler altında kalmakta, hem de seçimle gelinen kamu görevlerinden mahrum kalmaktadır.⁴⁴

Bölgesel gelişmişlik farkının oy verme yoluyla katılmaya yansıma biçimi köy-kent ayırımında doğrulanmaktadır. Kuramsal olarak kentlerde katılma oranının daha yüksek olması gerekirken, en yüksek katılma köylerde olmaktadır. Bunun sebebi, gelişme düzeyi düşük yörelerdeki güdümlü katılma olgusudur. Yerel güçlüler seçmenleri kolaylıkla etkilemekte ve yönlendirebilmektedir. Seçmenin özgür seçimi söz konusu olmamaktadır. Gelişmiş yörelerdeki seçmenler, ki özellikle eğitim düzeyleri ve muhakeme kabiliyetleri yani siyasal insan kimlikleri daha kuvvetli olanlar, daha bağımsız davranabildiklerinden 'serbest katılma' olgusu daha belirgindir.⁴⁵ Ancak unutulmamalıdır ki, din ve sınıf bilinci de güdümlü katılmada çoğu kez etken olabilmekte, seçmenler demokrasi gereği farklı alternatiflerden en iyi, en doğruyu seçecekken şartlandıkları şekilde hareket etmektedirler. Bu durum, demokrasi idealinin, hakikaten halkın idrak ettiği ve yaşatmak istediği bir olgu mu olduğu, yoksa realiteden çok farklı ve sun' i bir ideal mi olduğu problemini gündeme getirebilir.⁴⁶

³⁸ DAVER, s. 203.

³⁹ DAVER, s. 205.

⁴⁰ Cem EROĞUL, *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, İmge Kitabevi, Yay. No:35, Ankara, 1995., s. 80.

⁴¹ EROĞUL, s. 103.

⁴² KAPANİ, s. 138.

⁴³ EROĞUL, s. 108.

⁴⁴ EROĞUL, s. 109.

⁴⁵ EROĞUL s. 115-116.

⁴⁶ Çok partili demokrasilerde, çoğu partinin belirli bir sınıfın, grubun veya zümrenin partisi olması münasebetiyle, gerçek manada bir muhakemeyle karara varamayan seçmenler, otomatik yönelim davran-

Pek tabii, şimdikiye kadar ifade edilen, müspet yada menfi yönleriyle işin katılma boyutu. Bir de madalyonun öteki yüzü var: 'katılmama' ve 'menfi katılma' olguları. Bazen siyasal otoriteler vatandaşın siyasal işlere fazla karışmamasını, fazla ilgili olmamasını isterler, hatta sınırlar ve yasaklarla siyasal katılmayı önleyebilirler (özellikle otoriter ve totaliter rejimlerde). Buna bir de vatandaşın kendisinden kaynaklanan ilgisizliği eklediğinde Depolitizasyon denilen siyasetten uzaklaşma olgusuyla karşılaşılır.⁴⁷ 'Menfi katılma' ise, bireylerin, düzenin meşru göstermediği yollardan gerçekleştirdikleri bütün katılma biçimlerini; kısaca düzen karşıtlığını, sistem karşıtlığını kapsar.⁴⁸ Ancak, ideal demokrasi tanımının gerçek hayata tam manasıyla oturtulabildiği nispette, bu tür menfi katılma yolları azalacak, hafifleyecektir. Zira demokrasinin eninde sonunda toplum için en doğruyu, en uygunu, en güzeli bulacağına inanılır.

5. TEMSİLİ DEMOKRASİDE SEÇİM VE SİYASAL PARTİLER

Türkiye gibi temsili demokrasilerde egemenliğin tek meşru kaynağı olan millet, bu egemenliğini kendisini temsil eden organlara devretmektedir. Bu organların oluşturulup iş başına getirilmesi ise seçim yoluyla olur. Seçilenler kendilerini seçenleri değil, tüm milleti temsil ederler. Bireylerin seçimlere katılmaları demokratik siyasetin ayırt edici özelliğidir. Çoğu demokrasi teorisyeni, bireylerin demokratik sürece önemli ölçüde ilgileri olmadan demokratik sürecin amaçlarına ulaşabilmesinin mümkün olmadığını ileri sürerler. Seçimlere bireylerin katılımı ve ilgisi, aynı zamanda demokratik meşruluk duygusunu güçlendirir ve bu da şiddeti sınırlayıp düzenli yarışma yollarını ortaya çıkarır.⁴⁹ Her ne kadar oy verme, bireylerin siyasete ilgilerinin sadece bir biçimi ise de, bu konu siyaset biliminde ve demokratik işleyişte merkezi bir yer işgal etmektedir. Zira bireysel düzeyde oy verme 'siyasal ilginin' ve dolayısıyla da katılmanın önemli bir biçimidir.⁵⁰

Tabiidir ki, siyasal partisiz modern bir siyasal hayat düşünülemez. **Siyasal partiler**, siyasi hayatın adeta birer motorudurlar.⁵¹ Belirli bir program çerçevesinde bir araya gelen ve iktidarı elde etme yada en azından paylaşma yoluyla amaçlarını ve tercihlerini uygulama fırsatı arayan kuruluşlar olarak ifade edebileceğimiz siyasal partiler, kamu politikalarını 'belirleme hususundaki demokrasinin ruhundan gelen doğal yetkilerini kullanabildikleri birer mekanizmadırlar. Siyasal partiler de, diğer sosyal örgütler gibi bir piramidi andırırlar. Siyasal partilerin en aktif grubunu militan ya da partizanlar oluşturur,

nisi göstermektedirler. Bu durumda akıl, bilgi ve yorumun yerini duyguların ivmelendirdiği refleksler alır, ki gerçek siyasal katılma olgusunun işleyip işlemediği problemi ortaya çıkar. Böylelikle mevcut demokrasinin 'zahiri' olduğu sonucuna ulaşmak, en azından bu kaniya sahip olmak içten bile değildir. Siyasi hayatımızdaki bir partinin bu açıdan değerlendirilmesi konusunda bkz. Nur VERGİN, *Nur Vergin Yazıyor*, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 10 Mayıs 1998

⁴⁷ DAVER, s. 204. 'Siyaset Yalnızca Siyasetçilerin İşidir.' söylemiyle demokratik toplumsal katılmayı engelleyen sistemler hususunda değerlendirme için bkz. KAPANI, s. 135-137.

⁴⁸ EROĞUL, s. 234-241-244.

⁴⁹ J.R.G. Bingham POWELL, *Çağdaş Demokrasiler- Katılma, İstikrar ve Şiddet-* (Çev: Mehmet TURHAN), S yay., ANKARA 1990, s. 17-18-.

⁵⁰ J.R. POWELL, s. 151-152.

⁵¹ DAVER, s. 223.

bunları daha pasif olan kayıtlı üyeler ve nihayet seçmenler (tarafdar veya sempatanlar) takip eder.⁵²

Siyasal partiler, bireylerin oy vererek ülke siyasetini belirleyebildikleri birer ara mekanizma olmakla birlikte, siyasal katılma olgusuna sadece demokrasinin gereği birer kuruluş olarak etki etmektedirler. Bazı partiler belirli bir tabakayı hedef alırken, bazıları kitleye hitap ederek, bireylerin büyük bölümünün katkısını sağlama arzusundadır.⁵³ Ancak temelde bütün partilerin belli başlı görevleri seçimlerde aday göstermek, kamuoyu oluşturmak, halkı sandık başına çekmek, hükümeti denetlemek ve tenkit etmek, bizzat hükümetin sorumluluğunu taşıma ve bu vesileyle atanmışlar üzerinde seçme ve kontrol yetkisidir.⁵⁴

Görülüyor ki önceki bölümlerde ifade ettiğimiz değişik katılma boyutları bir tarafa, temsili demokraside seçimler yoluyla katılma, en etkin yoldur. Ancak, seçim periyotlarının uzunluğu ve seçmenlerin yeterli siyasal kültüre, alt yapıya sahip olup olmadıkları gibi önemli sorunları unutmamak gerekir. Üstelik seçmenlerin, demokrasinin özünde bulunan 'halk' kavramıyla ne kadar örtüştüğü tartışılırsa, siyasi partiler, seçim sistemi ve bu yolla demokrasinin (pek tabii, ideal demokrasinin) ne ölçüde işletildiği sorunu gündeme gelecektir. Zira, seçim yoluyla katılma boyutunda, demokrasinin bir **milli irade** tezahüründen ziyade, bir **seçmen çağındaki bireylerin siyasi tercihlerinin** tezahürü olduğu fikri savunulmaktadır.⁵⁵ Yine de, bütün boyutlarıyla, katılma, devleti kamu yararına yöneltmenin büyüklü anahtarıdır, aynı zamanda devletin kendi çıkarı için toplumu ezmesinin de panzehiridir.⁵⁶ Ancak, temsili demokraside vatandaşın rolü, üç dört yılda bir sandık başına gidip oy kullanarak, görevini tamamlamış bir edayla sahneden çekilmek olmamalıdır.

II. SONUÇ

Halk iktidarı ve yönetenlerin halka dayanan meşruluğu şeklinde ifade edebileceğimiz Demokrasi'nin en önemli siyasal katılma mekanizmalarından biri 'seçim'dir. Seçim, alternatifler arasında en iyiyi, en doğruyu bulup çıkarmaya yönelik fiildir. Seçmenler de belirli periyotlarla, seçilenler üzerinde etkili olan bir baskı unsurudur. Demokrasilerdeki bu seçen-seçilen ayrımı devlet yönetiminin, yani siyasal iktidarın devamlı surette bir baskı, bir denetim altında bulunması sonucunu doğurur. Zira, menfi icraatların cezası seçmen tarafından sandıkta verilecektir. Seçim mekanizması iktidarlara iş başına getiren, gerektiğinde onlara destek veren ve gerektiğinde değiştiren bir mekanizmadır.⁵⁷

Ancak bazen seçim sistemi siyasal istikrarsızlıklara yol açabiliyor. Belli düzeyi tutturamama olarak ifade edebileceğimiz istikrarsızlığın kaynağı ise, seçim

⁵² DAVER, s. 225. Katılmanın dereceleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. DUVERGER, s. 138 ve devamı

⁵³ Daha fazla bilgi için bkz. DAVER, s. 227-228.

⁵⁴ DAVER, s. 228 ve devamı

⁵⁵ Bu konuda yapılan menfi eleştiri için bkz. KAPANI, s. 77-78 ve devamı

⁵⁶ EROĞUL, s. 265.

⁵⁷ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. SEZEN.

siteminden dolayı ülke yönetiminin sıkça koalisyon hükümetlerinin elinde buluna gelmesidir. (Türkiye Cumhuriyeti, bu durumla çok sık yüz yüze gelmektedir.) Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), toplumsal yaşantıyı düzenleyecek olan ve devlet yaptırımlarıyla desteklenmiş genel ve soyut kuralları çıkarmak ve tabiri caizse devlet çarkının mükemmel bir şekilde işlemesini sağlamakla mükelleftir. Zira TBMM, bu görevi halktan alır ve halk adına kullanır. Oysa ki, seçim sistemi sonucunda meydana gelen meclis aritmetiği, çarkın işleyişini zorlaştırmaktadır. Örneğin Türkiye’de bir **parti enflasyonu** vardır. İstikrarlı birkaç siyasal partinin yerine, çoğu kişisel çekişmeler, ihtiraslar ya da muhtelif amaçlarla kurulmuş çok sayıda parti mevcuttur. Üstelik Türkiye’de seçmenlerin pek çoğunun eğitim düzeyi, dolayısıyla siyasal kültürü ve siyasal bilinci ‘eksik’tir. Seçmenler ‘oy’ gibi önemli bir silaha sahip buldukları halde çoğu kez akıldan çok duygunun, bilgidan çok reflekslerin yönlendirmesiyle hareket etmektedirler.⁵⁸ Cumhuriyetin ilk altmış yılında, sandıkla iş başına gelen hükümetlerden yalnızca ikisi yine sandıkla gitmiş, son yirmi-otuz yıldır da ülke yönetimi büyük çoğunlukla koalisyonlara, ara rejimlere mahkum olmuştur.⁵⁹ Uygulanan tek turlu nispi temsil sisteminin bunda büyük etkisi vardır. Türkiye’deki parti enflasyonu ve karmaşık meclis aritmetiği bu durumda bir müddet daha devam eder görünüyor. Koalisyonlar, özellikle popülist politikacıların en sevdiği ortamlardır, zira her türlü olumsuzluktan kendilerine pay çıkarmaya çalışırlar. Bu durum, demokratik sistemin işleyişini de bozar. Parlamenterler de seçildiği andan itibaren yeniden seçilebilmeyi düşünür, hesabını yapar. Hatta bu hesabı yapanlar arasında seçilme şansı daha yüksek partiye kayanlar, saf değiştirenler görülür. Parti disiplini, delege seçiminden ilçe ve il kongrelerine, büyük kongreye, parti grubuna hakim olur. Mekanizma, tümüyle demokrasinin inkarıdır. Bu, bizim sistemimize has garip ve incitici bir uygulamadır.⁶⁰ Bunun yanı sıra, birer demokratik kurum olan partilerin, kendi iç yapılarında ne derece demokratik olup olmadıkları problemi önemli yer işgal etmektedir. Türkiye’deki siyasal partilerde bir **parti içi demokrasi** problemi var ve bir **Liderler Sultası** gerçeği hakim. Üstelik doğrudan katılma kurumları olarak demokrasilerde önemli bir yer işgal eden siyasal partilerin, seçim dönemlerinde, kendi belirlediği aday listelerini ‘dayattığı’ gözlenmektedir. Halk, kendisine ait olan egemenliğini kendi seçtiği temsilcisine değil, partinin seçtiği temsilciye aktarmakta. Bunda, babadan oğula, dededen toruna geçen **yerel siyasi geleneklerin ve güdümlü katılımın** etkisi büyük olsa gerektir.⁶¹ Öyle ki seçim zamanlarında miting meydanlarında partizanlığın doruğuna çıkanlar, diğer zamanlarda hükümet politikalarından (örneğin zamlardan, işsizlikten, refah kaybından) serzenişte bulunmaktadır. Bu çelişkiyi sadece sisteme veya meclis aritmetiğine bağlamak doğru değildir. Türkiye’deki seçmen profili de önemli bir problemdir. Parti programlarını muhakeme etme yerine parti liderleri dikkate alınmaktadır, önceleri ifade etmeğe çalıştığımız sosyo-kültürel faktörler, özellikle de siyasi gelenekler de cabası.

Peki, çözüm nedir? Her şeyden önce demokrasi denilen mukaddes rejimin baş tacı olan halkın, kendi gücünün farkında olması gerekir. Bunun için öncelikle

⁵⁸ Aykut ACAR, ‘Türk Demokrasisinde Parti, Seçim Sistemi ve İstikrar’ (Yayımlanmamış Makale), Kütahya 1998.

⁵⁹ Taha PARLA, *Türkiye’nin Siyasal Rejimi*, 1. Baskı, Onur Yay. İstanbul, 1986. s. 126.

⁶⁰ İNAN, s. 86.

⁶¹ ACAR, ‘Türk Demokrasisi’nde...’

mükemmel bir eğitim, beraberinde mükemmel bir alt yapıyı ve kültürü getirecektir. Bireyler, çevrelerinde cereyan hadiseleri daha iyi idrak edecekler, daha iyi yorumlayacaklar ve daha iyi çözümler üreteceklerdir. Böylelikle bireyler, hayatın her alanına ve her problemine kafa yorabileceklerdir. Böylece, çoğunluğu siyasal kültürden ve bilinçten yoksun eğitimsiz seçmenlere ait değersiz oyların ezici üstünlüğü azalacak, oylar daha değerli hale gelecektir. Değerli oy, kuvvetli oydur, bu da geçici iktidarlarını olabildiğince artı puanla (!) kapatmayı arzu edenlerin korkulu rüyası olacaktır. Bilinçli oylar, daha istikrarlı hükümetlerin ortaya çıkmasına, kötülerin elenmesine ve siyasetçilerin attıkları adımlara daha çok dikkat etmelerine sebep olan birer silah olacaktır.

Kuvvetler ayrılığı prensibine dayanan **parlamentarizm** in Türkiye’ de aldığı hal dikkat çekicidir. Sanki tanıma inat edercesine ve aksine Türkiye’de bir kuvvetler birliği ilkesi vardır. Çoğu zaman yasama organı ile yürütme organı örtüşebiliyor, dolayısıyla yasama organının yürütme üzerindeki heybeti, yahut denetleme mekanizması işlevi ortadan kalkarak **fren ve karşı ağırlık** prensibi zayıflayabiliyor. Amerika Birleşik Devletleri gibi tek turlu çoğunluk sistemini uygulayan ülkelerde daha istikrarlı bir durum söz konusudur. Seçim sistemi, siyasi yaşamda iki büyük partinin (Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti) yer almasına sebep olmaktadır. Böylelikle iktidardaki parti, kamu politikaları oluşturulurken daha hassas, daha dikkatli davranmak durumunda kalmıştır. **Başkanlık** sistemi de, güçler arasında muazzam denge kuran etkili bir mekanizma olarak vücut bulmuştur. Ancak bu sistemin mayasının başka demokrasilerde tutup tutmayacağı meçhuldür.⁶²

Sonuç olarak, demokrasinin ideal manada işletilebilmesi bakımından siyasal katılma ve özellikle de seçim mekanizması büyük önem arz eder. Siyasal katılma, büyük oranda siyasal kültüre ve bilince erişmiş bireyler vasıtasıyla gerçek kuvvetine ulaşır. Birey, yaşamın her alanında kendi yazgısına egemen oldukça, insan olma onurunu ve hazzını daha çok duyumsayacaktır. Katılma, tarihin oyuncuğu olmaktan kurtulup, onun bilinçli yapımıcısı durumuna gelmek olmalıdır.⁶³

Demokrasi nazik bir çiçektir. Kurumaması için sulanmalı, kötü dallardan arındırılmalı, budanmalıdır. Mutlak manada ideal demokrasiye ulaşmak belki zor, ama ‘kayıtsız ve şartsız’ millete ait olan egemenliğin de gerçekten millet adına kullanılabilmesi ve de en mühimi milletçe kullanılabilmemesi, ideale ulaşmada hatırı sayılır bir adım olacaktır. Zira, nihayet Demokrasi ‘insan aklının düşünebildiği en iyi siyasal rejimdir.’⁶⁴

⁶² Başkanlık sistemi, ikiyüz yıllık bir hürriyet ve demokrasi geleneğinin sahibi olan A.B.D. ile adeta özdeşleşmiştir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Murat YANIK, **Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**, Alfa Yay. No: 379. İstanbul, 1997.

⁶³ EROĞUL, s. 274

⁶⁴ Vural F. SAVAŞ, **Anayasal İktisat**, Avcıol Basım-Yayın, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, 1997. s.

KAYNAKÇA

- ACAR Aykut, 'Devletin Ekonomi Politikasında Bir Tezahür : Popülizme Kayma, Etkileri ve Bir Değerlendirme' (Yayınlanmamış Çalışma), Kütahya, 1998.
- ACAR Aykut, 'Türk Demokrasisi'nde Parti Seçim Sistemi ve İstikrar' (Yayınlanmamış makale) Kütahya, 1998.
- AKIN İlhan, **Kamu Hukuku**, 6.Baskı, Beta Yay Nokta No:253, İstanbul, Ekim 1990.
- ALKAN Türker, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Yay. No: 89. 13, Ankara, 1989.
- DAVER Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, 5. Baskı, Siyasal Kitabevi. Ankara, 1993.
- DUVERGER Maurice, **Siyasal Partiler**, (Çev: Ergun ÖZBUDUN), 4. Basım, Bilgi Yayınevi, No:10, Ankara, Ekim 1993.
- DÜĞER İ. Hakkı, **Stratejik Düşünce Analizi**, Kütahya, 1998.
- EROĞUL Cem, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Kitabevi, Yay. No: 35, Ankara, 1995.
- ERYILMAZ Bilal, **Kamu Yönetimi**, Genişletilmiş 3. Baskı, Erkam Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- İNAN Kamran, **Devlet İdaresi**, Ötüken Yay. No: 252, İstanbul, Kasım, 1993.
- KAPANİ Münci, **Politika Bilimine Giriş**, 4. Baskı, Bilgi Yayınevi, No:46, Ankara, 1998.
- LIPSET S.M., **Siyasal İnsan**, (Çev: Mete TUNÇAY), V Yayınları, Ankara, 1988.
- MGK Genel Sekreterliği, **Devlet'in Kavram ve Kapsamı**, Yay. No: 1, Ankara, 1990.
- NİYAZI Mehmet, **Türk Devlet Felsefesi**, 1.Basım, Ötüken Yay. No:260, İstanbul, 1995.
- PARLA Taha, **Türkiye'nin Siyasal Rejimi**, 1.Baskı, Onur Yay. İstanbul, 1986.
- POWELL J.R.G.Bingham, **Çağdaş Demokrasiler-Katılma, İstikrar ve Şiddet** (Çev: Mehmet TURHAN), S Yayınları, Ankara, 1990.
- SEZEN Saim, **Seçim ve Demokrasi**, 1.Baskı, Gündoğan Yay. , No: 88, Ankara, Ekim, 1994
- SAVAŞ Vural F., **Anayasal İktisat**, Avcıol Basım-Yayın, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, 1997.
- T.C. 1982 Anayasası.
- VERGİN Nur, **Nur Vergin Yazıyor**, Yeni yüzyıl Gazetesi, 10 Mayıs 1998.
- YANIK Murat, **Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**, Alfa Yay. No: 379, İstanbul, 1997.